

PROLOG

Het was niet meer dan een samengeraapt zootje muzikanten, kinderen nog, en zoals de zaken gewoonlijk lopen, hadden ooggetuigen onmogelijk kunnen zien dat er iets gebeurde wat de wereld zou veranderen. Toch had de bandleider iets bijzonders – de manier waarop hij naar het publiek sneerde, het provoocerde, en flinkerende glissando's uit zijn gitaar wrong in een stijl die nog nooit iemand had gehoord, of op een versterkte mondharmonica overging, destijds nog een radicaal nieuw instrument voor de meeste tieners die hem en zijn makers gespannen gadesloegen. Elmo Lewis, zoals hij zichzelf noemde, kondigde een aantal van de nummers aan en ontfermde zich liefdevol over de rest van de band, als een moederkloek. Hij controleerde of de zanger, Mick, de beat te pakken had, en hield de hals van zijn medegitarist nauwlettend in de gaten. Af en toe, als de riffs iets opleverden wat prikkelend en opwindend was, keken hij en de pianist – de andere duidelijk meer ervaren muzikant – elkaar aan en glimlachten ze tevreden.

Maar de waarheid is dat sommigen in het redelijk grote publiek dat naar de Rolling Stones keek, in juli 1962 op elkaar gepropt op het podium van de Marquee – en ook sommigen van degenen die de paar weken daarop aanwezig waren in andere clubs her en der in Londen, wel doorhadden dat er iets unieks aan de hand was. Een meisje voelde een aardverschuiving terwijl de band twintig nummers afwerkte, uitgekozen door en onder toezicht van de blonde gitarist. Op haar gymnasium in Londen had Cleo Sylvestre geleerd dat zwarten in de cultuur de rol van

‘heidenen en wilden’ speelden. Maar nu de band deze onbekende muziek van diep uit de zwarte getto’s van South Side van Chicago en de Mississippi Delta de zaal in slingerde, ging er een nieuwe wereld open – een wereld waarin zwarte mensen zoals zij een stem hadden, een rol speelden.

Sommige muzikanten zagen het eveneens. Ginger Baker, een agressieve jonge drummer die ervaring had opgedaan in de traditionele jazzclubs en zich door de fluwelen tong van clubeigenaar Alexis Korner liet ompraten om de bluesscene in te gaan, sprak geringschattend over de aanmatigende zanger van de Stones. Maar ook hij beseftte dat de uitbundige, brutale manier waarop de tienerband deze intense, volle muziek uitvoerde iets radicaals en nieuws was.

Zakenlieden hadden het ook door. Harold Pendleton, manager van de Marquee en een van de steunpilaren van het jazzwereldje, was weliswaar niet onder de indruk van de muziek van de band, maar toch viel hem wel iets bijzonders op aan hun houding – het tarten van het gezag, het met voeten treden van conventies, wat vooral Brian Jones uitstraalde, de knul van vierentwintig die zich Elmo Lewis noemde. Jones was een visionair, vond Pendleton, hoewel hij iets had wat hem niet aanstond. Pendleton gebruikte de term ‘boosaardig genie’.

Wat Brian zelf betrof, de kortstondige voldoening die hij voelde wanneer de band waarvan hij het meesterbrein was het podium op ging was op zich ook revolutionair. De muziek was het enige wat zin gaf aan een gebroken, rusteloos en ongelukkig leven. Nu, meer dan vijftig jaar later, geldt dat nog steeds. Brian Jones heeft in zijn leven veel verkeerd gedaan, maar het belangrijkste heeft hij wel goed gedaan, want zijn muziek was revolutionair.

De geschiedenis wordt geschreven door de overwinnaars, en de afgelopen jaren hebben we gezien hoe de huidige Rolling Stones hun ontstaansgeschiedenis, hun ontdekking van de blues, beschrijven, zonder hun oprichter zelfs maar te noemen. Brian

Jones is wel beschreven als ‘een soort rottend aanhangsel’. Die formulering geeft op zich al een indruk van het belang van dit verhaal. De duistere macht van de muziek van de Stones komt voort uit hun interne worstelingen, het herhaaldelijke verraad, de laster, de seksuele rivaliteit, het geweld, de waanzin en de gekte.

Het doel van dit boek is niet om de vele gebreken van Brian Jones te verdoezelen. Want als er ooit iemand werd gedreven door zijn gebreken, dan was hij het wel. Zijn dwarsheid, zijn kwetsbaarheid en zijn ongelukkigheid leidden tot zijn vervreemding van het establishment en zouden uiteindelijk de grondslag vormen voor de waarden van de band, die dat establishment zo provoceerden. Hij had iets duisters in zijn hart wat hem inspireerde tot zijn verkenning van de muziek van de duivel, van het verhaal van Robert Johnson, de man die zijn onsterfelijke ziel verkocht voor de geheimen van het gitaarspelen. Brian ging op zoek naar die geheimen en was de eerste die een nieuwe generatie daarmee kennis liet maken. Hij was degene die de deuren naar die nieuwe wereld opende en haar geheimen ontsloot, zowel voor zijn bandleden als voor ons.

Tijdens het schrijven van dit boek heb ik ver gereisd en ben ik erg diep gegaan. Het is een droef verhaal – van chaotische levens, ongewenste kinderen, meedogenloosheid en vrouwenhaat, van zowel kleinzielige als fundamentele vetes. Maar chaotische situaties kunnen grote kunst opleveren. Zoals we zullen zien had Brian Jones van meet af aan iets van de duivel in zich. En zoals we weten heeft de duivel de beste deuntjes.

LEUGENS EN GEHEIMEN

Nieuwe werelden ontstaan vaak op de meest alledaagse plaatsen. Weinigen zouden hebben gedacht dat het keurig nette kuuroord Cheltenham de geboorteplaats zou zijn van een radicaal nieuw muzikaal manifest. Maar wat dat aangaat is het een rare plaats, die talloze geheimen herbergt achter die bedrieglijk bezadigde façades. Brian Jones was in feite typisch iemand uit Cheltenham. Tegen de tijd dat hij er wegging had hij meer muzikale geheimen ontdekt dan men ooit had gedacht dat er waren, en had hij ook meer geheime kinderen verwekt en harten gebroken dan iemand zich ooit zou kunnen voorstellen.

Het woord 'keurig' lijkt slaapverwekkend vaak te worden gebruikt voor Cheltenham. En ja, misschien is het een toepasselijke omschrijving, zolang je daar de volgende woorden aan verbindt: geheimzinnig, exotisch, futuristisch, kwalijk, elegant, decadent en artistiek. Bijna al deze termen zijn van toepassing op het vroege leven van Lewis Brian Hopkins Jones, een jongen wiens lot meer dan dat van wie ook gedictieerd leek te worden door zijn omgeving en zijn opvoeding. Hij was de zoon van een ambitieuze man die werkzaam was in de voorhoede van een revolutionaire technologie. Net als de zoon die zijn naam droeg, was Lewis Blount Jones een genie. Toch werd zijn leven bepaald door geheimen, verdringing en het traditionele Engelse flegma. Deze erfenis zou ook het leven van Lewis Jones junior bepalen, zowel in goede als in slechte zin.

Iedereen die voor het eerst in de stad komt, wordt meteen getroffen door de serene schoonheid van zijn glimmende witte re-

gency-gebouwen. Vanaf de hoofdstraat (de plaats waar Brian naar het gymnasium ging) loopt een brede promenade zuidwaarts naar een groep gebouwen rondom Landsdown Crescent en Montpellier Walk, met een en al chique winkels en koffiebars, omlijst door kariatiden – zuilen in de vorm van serene vrouwen, zoals die van de Acropolis. Aan de andere kant van de straat bevinden zich de fraaie groene gazons van de Imperial Gardens, en vlak daarvoor het Queens Hotel. Iets verder naar het zuiden is de Pump Room, eveneens een juweel van georgiaanse architectuur en gebaseerd op het Pantheon. In alle richtingen strekken zich regency-terrassen uit, toonbeelden van goede smaak en kiesheid. Maar zoals Barry Miles opmerkt (de man achter de tegendraadse krant de *International Times* en de Indica Gallery, die Cheltenham in 1962 ontvluchtte): ‘Het is allemaal een façade.’ De elegante stenen voorgevels van vele gebouwen zijn feitelijk goedkoop geschilderd stucwerk, de interieurs zijn gammelig, vochtig en haastig door speculanten in elkaar geflanst. Met zijn exclusieve Ladies’ College, kunst- en muziekfestivals en zijn welgestelde inwoners, van wie velen ex-kolonialen zijn, was het naoorlogse Cheltenham inderdaad een centrum van etiquette en conservatisme. Maar daarachter was het een broeinest van intriges en verdorvenheid.

Vanaf het begin van de jaren vijftig werd dit heimelijke karakter officiëler, meer algemeen erkend, toen Cheltenham de hoofdstad werd voor ’s lands spionnen nadat GCHQ, het centrum van de Engelse af luister- en inlichtingengemeenschap, werd verhuisd van Bletchley naar twee locaties in de stad die eigendom waren van de overheid. Er verrezen moderne flatgebouwen, die vervolgens volliepen met geheimzinnige mensen, veel meertalige Europeanen. Als je ze iets zag drinken in de exclusieve wijnbars van de stad, ving je soms een glimp op van een veiligheids-pasje.

De James Bondsfeer werd nog versterkt door de Gloster Aircraft Company, de bouwer van Engeland’s eerste gevechtsskare

straaljager, de Meteor: de topgeheime prototypes werden gemonteerd in een gebouw aan Cheltenham High Street. Rond het midden van de jaren vijftig produceerde Gloster de Javelin, een glimmende futuristische onderscheppingsjager met deltavleugels. Gloster en Rotol, een dochter van Rolls-Royce waarvan het bedrijf mede-eigenaar was en die was opgericht in samenwerking met de Bristol Aeroplane Company, waren de belangrijkste werkgevers in de stad, die vanuit het hele land wetenschappers en ingenieurs aantrokken zoals de vader van Brian Jones.

Cheltenham was niet alleen een centrum voor moderne geheime industrieën, maar ook voor 's werelds oudste geheime industrie. In de stad waren diverse bases van de Amerikaanse luchtmacht gevestigd, en de aanwezigheid van Amerikaanse en Engelse militairen ging gepaard met een rijk aanbod aan prostituties. Volgens een telling gingen er in totaal zevenenveertig bordelen schuil achter die elegante regency façades. Tot en met de jaren zestig was Bayshill Road, twee straten van de promenade, een vaste plek voor tippelaarsters, die elke voorbijganger brutaal vroegen of ze 'ergens voor in de markt waren'. Het uitgaansleven werd gedomineerd door het Queens Hotel, dat een vast trefpunt werd voor Brian Jones in zijn tienertijd, gekleed in jasje-dasje, formeel en correct. Maar tijdens de week van de paardenrennen in het kader van het Cheltenham Festival maakten de oude koloniale types plaats voor doorgewinterde gokkers en intimiderende Ierse gangsters die kaartten tot het krieken van de dag, omringd door dure callgirls voor wie het festival de hoeksteen van hun jaarrekening was. Zelfs het politieke establishment had een louche kant: de meest populaire burgemeester van de stad, Charles Irving, die een favoriet van het Tory-boegbeeld Margaret Thatcher werd, reed door de stad in een witte Ford Thunderbird met een in mauve geklede chauffeur – volgens getuigen een 'ongelooflijk gay' tafereel.

Misschien is het beste blijk van het Jekyll en Hyde-karakter van Cheltenham te vinden in het beschaafde, deftige dagblad de

Gloucestershire Echo. Bij de *Echo* lag de nadruk vooral op militaire en religieuze kwesties, vanuit het trotse standpunt van de Anglicaanse High Church. De lezers kregen dikwijls geschokte zedenpreken voor hun kiezen waarin de stad werd gehegeld om zijn losbandigheid. In 1956 klaagde de eerwaarde Ward over ‘een aangeboren neiging, een bepaalde zonde, die in Cheltenham meer uitgesproken is dan in de meeste andere plaatsen in dit land’, namelijk het aantal onwettige geboortes in de stad – het hoogste in het land afgezien van de Londense binnenstad. Bezorgde burgers gaven opdracht tot nader onderzoek om vast te stellen of Amerikanen of Ieren verantwoordelijk waren voor dit schrikbarende aantal. Uit de cijfers bleek dat het de Engelsen waren. Later zouden de andere Stones zich afvragen hoe zo’n seksuele veelvraat als Brian uit een stad als Cheltenham kon komen. Ze beseften niet dat hij een typische representant van Cheltenham was.

Lewis Blount Jones, een getalenteerde ingenieur die aan de universiteit van Leeds was afgestudeerd, bemachtigde in 1939 een prestigieuze baan bij Rotol, en trouwde kort daarop met Louisa Simmonds. Het stel ging aan Eldorado Road wonen, in een enigszins somber rood bakstenen huis vlak bij het stadscentrum. Hier groeide de jonge Lewis Brian Hopkins Jones op, die op 28 februari 1942 geboren werd in Park Nursing Home in Cheltenham. Brian kreeg al snel een zuster, Pamela, die op 3 oktober 1943 werd geboren. Iets meer dan twee jaar later, op 14 oktober 1945, werd het gezin getroffen door een tragedie toen Pamela aan leukemie overleed. Lewis en Louisa spraken nooit over de dood van hun kind – dat werd gewoon een van de vele geheimen van Cheltenham. De daaropvolgende zomer, op 22 augustus, kreeg Brian nog een zus – Barbara, die altijd op hem zou lijken.

Rond 1950 verhuisde het gezin naar Hatherley Road, naar wat wij nu een typische buitenwijk zouden noemen. In de sobere jaren direct na de oorlog was een nieuw huis op een lommerrijke locatie, compleet met een garage en een moderne keuken, een

blijk van hoge status. ‘Het was een chique wijk,’ herinnert hun buurman Roger Jessop zich. ‘Die huizen werden gebouwd als speciale en unieke woningen en waren erg in trek. De mensen in onze buurt waren erg burgerlijk. En van hen allemaal was Lewis Jones zo’n beetje het meest burgerlijk.’

Lewis Jones zou een symbool worden voor de generatiekloof – de breuklijn die zich opende toen jongens als Brian Jones in de pubertijd kwamen. Brians leven stond in schril contrast met de waarden van zijn vader, die geremd en bazig was en het woord ‘liefde’ helemaal nooit in de mond nam. Toch was Lewis zeker geen ouwe zak. Zoals Brian de verpersoonlijking werd van een culturele revolutie, zo was Lewis de verpersoonlijking van een technologische revolutie: bij Rotol werkte hij onder andere aan de meest geavanceerde propellers en turbines van die tijd. Lewis bezat niet alleen een begerlijke villa in een buitenwijk, maar ook een auto en een telefoon, aan het begin van de jaren vijftig allebei een zeldzaam bezit. Hij was typisch een vertegenwoordiger van de nieuwe golf van moderne Engelse ingenieurs die vooropgingen in de ontwikkeling van radar, de straalmotor en militaire elektronica. ‘Hij was vooruitziend, maakte zich zorgen om de toekomst van de Engelse techniek en schreef goed beargumenteerde brieven naar kranten waarin hij aanvoerde dat die techniek een hogere prioriteit moest krijgen,’ zegt Roger Jessop.

De jonge Keith Richards keek hoe Hurricanes en Spitfires achter eenzame Dorniers uit Kent aan zaten. Het is best mogelijk dat hun propellers gemaakt werden door Rotol, evenals essentiële motoronderdelen voor de eerste Engelse straalvliegtuigen. Net als GCHQ en de firma Dowty (waarmee Rotol later zou fuseren), was Rotol in Cheltenham een prestigieuze plek om te werken. Lewis dwong erg veel respect af en werd uiteindelijk hoofd van de cruciale afdeling luchtwaardigheid. ‘Hij was een ontwikkelde heer,’ zegt collega Robert Almond, ‘formeel, zoals de mensen toen waren.’ Linda Partridge, die ook bij Dowty Rotol werkte, noemt hem: ‘Charmant, een heel aardig, zachtmoe-

dig soort mens.’ Linda’s broers kenden Brian goed, en vonden dat Lewis en zijn zoon erg op elkaar leken, zowel qua uiterlijk als qua postuur – kleine voeten, fijne muzikantenhanden, een bescheiden lengte. Ze waren ook allebei een beetje verlegen.

Louisa Simmonds had Lewis leren kennen in South Wales en had net als haar man een Welshe ‘chapel’-achtergrond: ze waren allebei opgevoed in de tradities van de Welshe methodistische kerk. De meeste beschrijvingen van haar, voor zover die er nog zijn, zijn afkomstig van vriendinnetjes uit Brians tienertijd, zoals Pat Andrews, die zich het huishouden van Louisa herinnert als ‘een lijkenhuis’; somber en benauwend – maar tegen die tijd was Brians eigenzinnige gedrag al de oorzaak van enorme spanningen in het gezin Jones.

Maar in de jaren vijftig was Louisa – een slanke, keurig geklede vrouw met praktisch, halflang haar – welbekend in de burgerlijke kringen van Cheltenham. Zij en haar man waren sociaal op een serieuze, op zelfverbetering gerichte, bijna victoriaanse manier. Het stel was trots op hun Welshe achtergrond en ze waren vooraanstaande leden van de plaatselijke Cymmrodorion-groep, die lezingen over de Welshe literatuur en geschiedenis organiseerde. Graham Keen, een vriend van de familie, zegt dat de Welshe kerk in Cheltenham sterk vertegenwoordigd was: ‘In 1917, na de kolencrisis, waren veel mensen uit Wales om economische redenen daarnaartoe gegaan.’ Grahams ouders, Marian en Arthur, kenden het echtpaar Jones goed uit Welshe en muzikale kringen, en hadden hetzelfde zelfverbeteringsethos, met een belangrijk verschil. ‘Van de Welshe kerk mocht je niet drinken of roken,’ verklaart Graham. ‘Maar er was een zekere flexibiliteit – het werd gecombineerd met gezond verstand.’ Grahams vader Arthur kon wel van een borreltje genieten zonder te geloven dat hij daarom naar de hel zou gaan, maar de familie Keen vond de houding van het echtpaar Jones ‘nogal fundamentalistisch’.

Louisa had één onmiskenbaar positieve karaktertrek: haar en-

thousiasme voor muziek. Hoewel zij het druk had als huisvrouw, gaf ze pianoles en raakte ze ook betrokken bij het plaatselijke kunstwereldje. Aan het eind van de jaren veertig was zij lid van het Cheltenham Townswomen's Guild, een stedelijke, meer artistieke versie van het Women's Institute. Ze was ook een steunpilaar van het Guild Choir, dat gedirigeerd werd door Marian Keen. Ze zongen Elgar, Vaughan Williams en koorstukken van andere moderne componisten ten huize van Keen aan Old Bath Road, of in de Congregational Church aan Priory Terrace. De kleine groep werd een vaste attractie bij Guild-evenementen en plaatselijke kunstconcurseen. Toen het koor van Louisa een beker won bij het Cheltenham Festival voor de uitvoerende kunsten, beoordeeld door een professioneel panel, was die overwinning maandenlang een reden tot trots.

Muziek was ook de grondslag voor een van Louisa's beste vriendschappen: die met haar buurvrouw Muriel Jessop, de moeder van Roger. Omdat beide gezinnen een piano hadden, brachten Muriel en Louisa vele uren bij elkaar door met het studeren van lichte klassieke muziek en vocale duetten (Debussy, Gilbert & Sullivan) waarmee ze meededen aan concourseen bij het muziekfestival van Cheltenham en andere evenementen. 'Hoewel beroepsmusici het beter deden, gaven ze altijd een heel lovenswaardige, beschaafde burgerdamesuitvoering ten beste,' zegt Roger. Louisa had een grammofoon – wederom net als de moderne twee-onder-een-kap, de auto en de telefoon, vrij ongebruikelijk in Engeland aan het begin van de jaren vijftig – en er klonk altijd muziek in huis.

Ondanks die hele generatiekloof was de jonge Brian – met zijn zachte stem, zijn onberispelijke bourgeoisaccent en zijn vroege fascinatie voor muziek – dus onmiskenbaar een zoon van zijn ouders.

Volgens hun burenen was de familie Jones rustig en nauwgezet; ze veegden hun oprit aan en waren de eersten om actie te ondernemen als er in de buurt een probleem was met geluidshin-

der of kleinschalig vandalisme. ‘Het was het meest traditionele Engelse bourgeoisgezin dat je je maar voor kunt stellen,’ zegt Roger Jessop. ‘Dat is niet hatelijk bedoeld.’ De familie Jessop was goed bevriend met de familie Jones en vond die ‘gereserveerd maar aardig’. Ze deden niet aan sociale activiteiten zoals wij dat nu zouden doen – geen etentjes of bezoeken aan de kroeg – maar Rogers vader Frederick, een aardrijkskundeleraar op het gymnasium van de jongens, hielp de tienjarige Brian met zijn huiswerk, terwijl Lewis Roger hielp met zijn wiskunde en problemen op het gebied van natuur en techniek. Lewis was een geduldige, rationele leraar – hij behandelde een probleem methodisch en genoot van de elegantie van de juiste wiskundige oplossing.

De jonge Brian Jones leek in elk geval wel op de zoon van een wetenschapsgeek. Hij was welbespraakt en zelfverzekerd maar zag er onnozel uit, met zijn hoornen bril en zijn uiteenstaande tanden als hij lachte. Een serieuze, ijverige jongen, ‘bijna pedant’ volgens een van zijn leraren. ‘Hij was inderdaad heel nerdy,’ zegt Roger, die zich herinnert hoe Brian verdween om lange tijd naar treinen te kijken op een uitkijkpunt vlak bij de privéschool Dean Close, waar Brian naartoe ging.

Toch merkten enkelen de gevoeligheid op waardoor hij zich onderscheidde van zijn plichtsgetrouwe, traditionele ouders. De familie van Trudy Baldwin ging naar de kerk met de familie Jones, bij St. Philip’s en St. James, waar Brian ongeveer vanaf zijn tiende in een hagelwitte toog in het koor zong. De twee families raakten vrij goed met elkaar bevriend en Trudy, die een paar jaar ouder was dan Brian, kwam regelmatig op de kinderen van de familie Jones passen. Ze kan zich de jonge Brian nog goed herinneren, met name zijn onthulling over een zus van wie de Baldwins helemaal niets wisten: ‘Brian vertelde mij dat het gezin nog een ander kind had gehad – een zuster die gestorven was. Hij liet me foto’s van haar zien. Hij leek er behoefte aan te hebben om het mij te laten weten, omdat het iets was waarover niet werd gesproken – mijn ouders waren heel goede vrienden, maar ik ge-

loof niet dat zij het ooit hebben geweten. Het moet vreselijk zijn geweest om zoiets weg te stoppen.’

Zoals zoveel mensen uit Cheltenham is Trudy Baldwin terugkijkend op haar opvoeding verbaasd hoe streng en bars die was, hoezeer zij werd beheerst door eerbied en verdrongen gevoelens. De bron van alle geluk en goedkeuring was het behagen van ouderen. Dat waren ook de regels voor de jonge Brian Jones, thuis en op Dean Close, allemaal hoge gotische gebouwen op een uitgestrekt terrein, waar hij moeiteloos een van de slimste kinderen van zijn jaar was. Hij was buitengewoon goed in Engels en Frans, maar ook in wiskunde.

Brians conventionele, enigszins nerdy aanblik werd gecompleteerd door de vele interesses die hij gemeen had met zijn vader, met name zijn fascinatie voor techniek. Rond zijn tiende kochten zijn ouders voor hem een dure, mooi gemaakte groene miniaturstoommachine, waar hij helemaal door gegrepen werd en die hij voorzag van brandstof in de vorm van methylalcohol. Tot ruim in zijn tienertijd behield hij zijn belangstelling voor machines. Dikwijls zag men hem de planken met speelgoed-treintjes bestuderen in de modellenwinkel aan de hoofdstraat, of wegfietsen om een middag naar treinen te kijken met zijn vriend Tom Wheeler. Later in zijn tienertijd deelde hij zijn belangstelling voor het tramsysteem van Derbyshire met zijn vrienden John Appleby en Tony Pickering en bracht hij uren door met het schuren van het koetswerk van trams of het scheppen van sintels voor het spoor.

De brave schooljongen was ook goed in de traditionele sporten die op Dean Close beoefend werden, met name in cricket. Lewis reed zijn donkere Wolseley dikwijls van de oprit zodat Brian en Roger tegen de garagedeur het slaan en werpen konden oefenen. Brian bracht ook heel wat tijd bij de Jessops door, vooral rond de tijd dat hij zich voorbereidde op de elf-plus, het traditionele en, voor sommigen, angstaanjagende examen waarmee werd besloten of een kind in aanmerking kwam voor Chel-

tenhams oude oude gymnasium – dat met eminente oud-leerlingen als Handley Page, de oprichter van de beroemde vliegtuigbouwer, misschien wel een meer prestigieuze onderwijsinstelling was dan Dean Close. Brian was actief en intelligent en leek het schoolvoorbeeld van een gymnasiumjongen die waarschijnlijk wel iets zou bereiken. Maar Roger zag de eerste problemen achter de burgerlijke façade: ‘Hij was een goede spinbowler. We speelden cricket op de oprit. Maar dan begon hij te hijgen en te hoesten: hij had astma, heel erge astma. Hij was goed genoeg om in het schoolteam te spelen – twee *overs* redde hij wel, maar hij had niet het uithoudingsvermogen om een wedstrijd uit te spelen. En volgens mij heeft dat hem altijd dwarsgezeten.’

Waarschijnlijk was Brians astma de reden dat zijn ouders een klarinet voor hem kozen: in de jaren vijftig was het bespelen van een blaasinstrument de gebruikelijke therapie voor Engelse kinderen met deze aandoening. Voor het overige was de behandeling rudimentair en bestond zij uit het rondblazen van een pingpongballetje, of het inhaleren van waterdamp uit een pan met kokend water – min of meer placebo’s. Het bespelen van de klarinet was het enige positieve aspect van een ziekte die destijds zeldzaam was, soms beangstigend, en die mensen vooral in een isolement bracht.

Brian haalde moeiteloos zijn elf-plusexamen en ging op 8 september 1953 naar het gymnasium van Cheltenham, een intimerend bouwwerk waarvan de victoriaanse torenspitsen en kantelen de hoofdstraat domineerden. Er werden kinderen aangenomen uit Cheltenham en de buitenwijken en er was een strikte pikorde: de oudere leerlingen waren belangrijker dan de jongere, en de bovenstroom – als de jongens aan het eind van het eerste jaar waren getest op hun academische vermogens – was belangrijker dan de onderstroom. Het werd er bij nieuwkomers ingehamerd hoe de oorsprong van de school terugging tot de elizabethaanse tijd. Een paar dagen na aanvang werden de zenuwachtige nieuwe eerstejaars in een oeroud bondingritueel kopje-

onder geduwd bij een kraan in de centrale binnenhof.

De elfjarige Brian maakte deel uit van een klein groepje jongens dat zich door zulke dingen niet van de wijs leek te laten brengen. Hij ging goed gekleed en voelde zich op zijn gemak in dit soort gezelschap. Van de twee jongens in zijn klas die van Dean Close kwamen was hij er een. Hij viel op: blond, ontspannen, academisch verder dan de meesten van zijn leeftijdgenoten en volgens een vriend uit het zevende jaar, Philip 'Pip' Price, die in het bankje naast hem zat, 'leek hij op een engeltje'. 'Dat was mijn eerste indruk, met zijn blonde haar en zijn lachende gezicht.' Veel kinderen worstelden met nieuwe vakken, maar voor Brian leek het allemaal een 'eitje'. Hij leek zelfs schik te hebben in de lessen, en hoewel dr. Arthur Bell, die dat jaar bij de school kwam, Brian later beschreef als 'in wezen een gevoelige en kwetsbare jongen', vonden Pip en anderen het tegenovergestelde. 'Ik zou hem niet kunnen beschrijven als verlegen. Niet zoals hij zich in de stad gedroeg en tegenover de mensen die hij kende.' Vergeleken met de meeste kinderen in Cheltenham was hij zelfverzekerd, stak hij vaak zijn hand op en 'hielp hij andere kinderen'.

In die naoorlogse jaren namen gymnasia jongens met een sterk uiteenlopende achtergrond aan. Daardoor waren Brian en zijn klasgenoten de belichaming van een nieuwe sociale mobiliteit. Maar voordat zij het systeem gingen bepalen of ondermijnen, moesten ze zich eraan conformeren. Gymnasiumjongens uit arbeidersgezinnen in Cheltenham werden uiteindelijk vaak artsen en professoren, en het werd zwaar benadrukt hoeveel jongens een beurs voor Oxford of Cambridge kregen. Er was een groot contingent waarvan de vaders bij Dowty of GCHQ werkten – een elite die voor succes in de wieg leek gelegd, slimme jongens die de goedkeuring van de leraren wegdroegen.

In die eerste jaren maakte ook L.B. Jones veel indruk op zijn leraren. 'Zéér begaafd,' staat er op een van zijn schoolrapporten, 'met aanwijzingen voor genialiteit'. Op een school die steunde op een strenge nationale selectie was dit een belangrijke lofbe-

tuiging. ‘Hij was een snuggere gozer,’ bevestigt Colin Dellar, die rond het begin van 1954 bevriend raakte met Brian, ‘en hij was ook zelfverzekerd, dat staat buiten kijf.’ Roger Jessop, wiens vader nu conrector van de school was, beschouwde Brian als iemand in de groep die op ‘een intellectuele, serieuze manier’ studeerde. ‘Hij zat boven aan een A-stroom met een aantal heel slimme jongens, die later met een sterretje werden toegelaten tot Oxbridge. Je kon zien dat hij ook die ambitie had.’ Frederick Jessop had veel waardering voor zijn buurjongen en vond dat hij het soort ‘eierzuchtige ambitie’ had die de school wilde cultiveren. In die eerste paar jaar op het gymnasium ‘was mijn vader heel tevreden over hem’, aldus Roger.

Dat zou niet zo blijven.

Vele jaren later zou Lewis Jones met de BBC over Brian praten. Uit zijn relaas sprak veel verbazing, want Lewis leek weinig te weten van het innerlijk leven van zijn zoon. De twee, die in sommige opzichten zoveel op elkaar leken, werden gescheiden door een generatiekloof die in hun geval een gapende afgrond was en zich in 1956 had geopend. De oorzaak was jazz – of, beter gezegd, jazz en seks.

De radiojournalist Alistair Cooke heeft ooit verteld over de dag dat zijn moeder hem voor het eerst naar een plaat van Louis Armstrong hoorde luisteren: ze barstte in tranen uit, geschokt toen ze muziek hoorde die door haar tijdgenoten werd beschouwd als ‘ontaarde verdorvenheid van negers’. Voor jongens zoals Brian en zijn vrienden Graham en John Keen was deze muziek ‘een openbaring’. Maar zelfs de gebroeders Keen, met hun relatief verlichte ouders, ‘moesten er, vooralsnog, hun mond over houden. Het werd beschouwd als een slechte invloed.’

Brian hield zijn mond er niet over. Jazz en de andere zwarte muziekvormen die zich dat jaar met een schok in het bewustzijn van Engelse tieners boorden, zouden vanaf dat moment het middelpunt van zijn leven worden. Uiteindelijk zou de manier waar-